

Nr 201.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående beredande av ökade medel till bestridande av resekostnader för fornminnesvården; given Stockholms slott den 22 mars 1918.

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härigenom föreslå riksdagen att för beredande av ökade medel till bestridande av vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens utgifter för resekostnader under åren 1918 och 1919 för fornminnesvården anvisa

dels på tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 9,000 kronor, *dels ock* på extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av likaledes högst 14,000 kronor.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Värner Rydén.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22
mars 1918.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Föredragande departementschefen, statsrådet Rydén anförde:

Ökade medel
till bestri-
dande av rese-
kostnader för
fornminnes-
vården.

Uti innevarande års statsverksproposition har Kungl. Maj:t under
åttonde huvudtiteln, punkt 44, på min hemställen föreslagit riksdagen att,
i avbidan på proposition angående förstärkande av de på vitterhetsakade-
miens stat uppförda anslagen till rese- och transportkostnader, fornläm-
ningars vård, lyshållning m. m. samt till undersökning och beskrivning
av fäderneslandets fornlämningar m. m., beräkna för sådant ändamål på
extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av högst 15,000 kronor.

Ifrågavarande ärende förelåg icke i färdigberett skick, då jag den 14
januari 1918 inför Kungl. Maj:t anmälde anslagsbehoven under riksstatens
åttonde huvudtitel för år 1919. Jag avvaktade nämligen då en prome-
moria i ämnet från riksantikvarien. Sedan denna promemoria inkommit,

ber jag nu att få upptaga frågan om avlåtande av den i statsverkspropositionen bebådade särskilda propositionen.

Vitterhetsakademiens uppgift såsom fornminnesvårdande myndighet nödvändiggör för de vid akademien anställda tjänstemännen, såväl de ordinarie som de extra ordinarie, att i jämförelsevis stor utsträckning företaga tjänsteresor till skilda delar av vårt land. Dylika resor i fornminnesvårdens intresse företagas allt emellanåt även av enskilda forskare, vilka därtill särskilt förordnas av akademien. Kostnaderna för ifrågavarande resor äro avsedda att bestridas från förutnämnda båda anslag till rese- och transportkostnader m. m. samt till undersökning och beskrivning av fäderneslandets fornlämningar m. m. Dessa anslag utgöra för närvarande respektive 7,000 kronor och 6,000 kronor.

Efter framställning av vitterhetsakademien föreslog Kungl. Maj:t i 1914 års senare statsverksproposition, punkten 41, riksdagen medgiva, att kostnaderna för de vid akademien anställda tjänstemännens tjänsteresor finge bestridas från åttonde huvudtitelns ordinarie förslagsanslag till rese- och traktamentspenningar. Detta förslag vann icke riksdagens bifall, men i anledning av detsamma höjde riksdagen akademiens anslag till rese- och transportkostnader m. m., vilket då utgjorde 4,000 kronor, till dess nuvarande belopp.

Såväl sistnämnda anslag som anslaget till undersökning och beskrivning av fäderneslandets fornlämningar m. m. äro nu åter i behov av förstärkning. Om orsakerna härtill har jag redan lämnat några antydningar i mitt anförande till det statsverkspropositionen i utdrag bilagda statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 januari 1918, punkten 44. Jag hänvisade i sagda anförande till den omständigheten, att förslag förelåg om en höjning av de dagtraktamenten, som jämlikt resereglementet den 13 december 1907 och därmed jämförliga, av Kungl. Maj:t utfärdade författningar utgå till statens befattningshavare vid extra förrättningar i statens tjänst, och jag yttrade vidare, att enär vitterhetsakademiens tjänstemän ägde vid tjänsteresor åtnjuta ersättning enligt bestämmelserna i resereglementet, en höjning av nyssnämnda dagtraktamenten komme att nödvändiggöra en förstärkning av nu ifrågavarande på akademiens stat uppförda anslag. I avseende härå vill jag nu endast tillägga, att ersättning jämlikt resereglementet utgår under tjänsteresor till riksantikvarien enligt andra klassen, till antikvarie vid akademien enligt tredje klassen och till amanuens därstädes enligt fjärde klassen. Sedan fråga uppstått om beredande av ökade resetraktamenten, föreslog Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under flera av de särskilda huvudtitlarna riksdagen att från och med år 1919 höja de olika anslagen till rese- och traktamentspenningar, i flertalet fall med 50 procent.

Vid behandling av Kungl. Maj:ts förevarande förslag har riksdagen godkänt vissa grunder för provisorisk förhöjning av traktamentsersättningen, innefattande en höjning av 3 kronor för samtliga de i resereglementet upptagna klasser; och har Kungl. Maj:t under den 26 februari 1918 utfärdat kungörelse (nr 99) angående tillämpning från och med den 1 mars 1918 tillvidare av de utav riksdagen sålunda godkända grunderna för traktamentsersättningen.

En annan omständighet, som motiverar en förstärkning av de anslag, varifrån medel skola tagas till bestridande av resekostnaderna för fornminnesvårderna, är den mycket avsevärda höjning, som under den senare tiden ägt rum beträffande järnvägstaxorna.

Det är emellertid icke endast nu omförmälda, med den rådande kris-tiden sammanhängande förhållanden, som för vitterhetsakademiens del påkalla ökning i nu förevarande anslag. Såsom framgår av nyssnämnda statsrådsprotokoll, har från akademien meddelats, att även oavsett ovan berörda förhållanden akademiens omhandlade ordinarie anslag icke äro tillräckliga, om med dem skola i tillbörlig utsträckning tillgodoses alla med anslagen avsedda ändamål. I detta hänseende har sedermera riksantikvarien i sin nämnda promemoria uttalat sig sålunda:

Om man söker utreda, i vilken mån anslagen till rese- och transportkostnader m. m. samt till undersökning och beskrivning av fäderneslandets fornlämningar m. m., vilka anslag huvudsakligen avse varandra närstående ändamål, under åren 1915—1917 visat sig vara tillräckliga för bestridande av resekostnaderna, finner man, att egentligen endast år 1915 kan anses vara någorlunda normalt, emedan verksamheten under de två följande åren måst i följd av penningbrist väsentligen inskränkas.

Under år 1915 har å det förra anslaget utbetalats för resor och därmed sammanhängande åtgärder för
 fornlämningars vård kronor 4,800: 22
 samt å det senare anslaget för resor och därmed sammanhängande
 undersökningar av fäderneslandets fornlämningar » 6,048: 60

eller tillhopa kronor 10,848: 82

Huru stor del härav åtgått till resor, är visserligen omöjligt att noggrannt uppgiva, men — emedan de flesta resorna ej varit förbundna med sådana åtgärder för vård och undersökning av fornlämningar, som kräft särskilda utgifter — torde man kunna säga, att ungefär 90 procent av slutsumman motsvarar kostnaden för resorna och omkring 10 procent utgifterna för vård och undersökning av fornlämningar.

Å de två nämnda statsanslagen — då man endast ser på de av riksdagen bestämda ordinarie årsanslagen, ej på de belopp som av riksdagen eller Kungl. Maj:t anvisats för särskilda fornminnen — har under år 1915 för de ändamål, dessa ordinarie årsanslag ytterligare avse, utbetalats 2,933 kronor 55 öre och 271 kronor 25 öre eller tillhopa kronor 3,204: 80

Härtill kommer, att av räntorna å akademiens enskilda fonder under samma år utbetalats för resor och därmed sammanhängande åtgärder av ifrågavarande slag tillsammans » 4,970: 24
tillhopa kronor 19,023: 86

Under år 1915 hava således utgifterna för de ändamål, för vilka de två nu ifrågavarande anslagen avsetts, uppgått till nära 50 procent mera än anslagens sammanlagda belopp.

Vid ett försök att beräkna behovet av anslag till resor för vart och ett av åren 1918 och 1919, som nu äro föremål för statsregleringen, visar det sig,

att de arbeten, som år 1915 föranledde en utgift av 19,000 kronor, åren 1918 och 1919 komma att kräva högst väsentligt ökade utgifter, emedan resekostnaderna genom järnvägstaxornas från och med 1918 års ingång betydande höjning i många fall fördubblats och en avsevärd höjning av dagtraktamentena är ifrågasatt;

att de resor, som under åren 1918 och 1919 böra företagas för fornlämningars vård och undersökning, måste bliva betydligt flera än under år 1915, emedan intresset för en förbättrad fornminnesvård för varje år växer, varför också riksdagen själv önskat kraftigare åtgärder därför;

att vid slutet av år 1917 å anslaget till resor m. m. uppstått en brist av 1,514 kronor 3 öre och å anslaget till fornlämningars undersökning 583 kronor 4 öre eller tillsammans 2,097 kronor 7 öre;

att akademien, vars genom enskilda personers testamenten erhållna fonder äro avsedda för andra ändamål, icke kan alltjämt använda så stora belopp för sådana utgifter, som böra bestridas av statsmedel;

att man ej bör räkna på gåvor av enskilda personer för sådana åtgärder, som föranledas av den staten åliggande plikten att vårda fäderneslandets fornminnen;

att man ej kan vid anslagens beräkning för åren 1918 och 1919 förutsätta ett sådant uppskjutande av viktiga arbeten, som under de senaste åren föranletts av brist på medel;

samt att de andra ändamål, vilka med de två anslagen skola tillgodoses, under år 1918 och 1919 komma att kräva betydligt större belopp än under år 1915, emedan både transportkostnader och utgifter för lyshållning under de senaste åren i hög grad stegrats.

I följd härav måste således de två nu ifrågavarande anslagen för vart och ett av åren 1918 och 1919 — emedan de ovan skildrade av världskriget förorsakade förhållandena efter all sannolikhet då ännu göra sig gällande — höjas med en summa, som visserligen ej nu kan noga beräknas, men som utan tvivel bör uppskattas till minst lika mycket som deras nuvarande belopp.

Med avseende å innehållet i den nu återgivna promemorian anhåller jag att få anföra följande.

Jag har från riksantikvarien inhämtat, att resekostnaderna för fornminnesvården under åren 1916 och 1917 varit något lägre än de, som angivits för år 1915. Det har emellertid vitsordats, att denna minskning sammanhänger med nu rådande särskilda förhållanden, vilka dels vållat en inskränkning i den verksamhet, som påkallar den fornminnesvårdande myndighetens sakkunskap, dels ock orsakat, att akademiens medel blivit

så strängt anlitade för andra ändamål, att åtskilliga resor, som visserligen varit önskvärda och viktiga men dock kunnat tåla något uppskov, icke ännu kommit till utförande. Under sådana omständigheter torde det vara berättigat att, såsom riksantikvarien tänkt sig, grunda beräkningen av den nu erforderliga anslagsförstärkningens storlek på siffrorna för år 1915.

Att akademiens resekostnader sistnämnda år med ett så pass betydande belopp, som promemorian utvisar, överskridit de för ändamålet tillgängliga statsmedlen, torde bero framför allt på det av riksantikvarien åberopade ständigt växande intresset för en förbättrad fornminnesvård; i sin mån har givetvis också den omständigheten inverkat, att antikvarierna vid akademien, vilka förut under sina tjänsteresor åtnjutit resekostnads- och traktamentsersättning enligt fjärde klassen i resereglementet, genom Kungl. Maj:ts kungörelse den 5 december 1914 berättigats att från och med den 1 januari 1915 åtnjuta dylik ersättning enligt tredje klassen i samma reglemente. — Då fornminnesvården utan tvivel är en ren statsangelägenhet, förtjänar det slutligen att särskilt framhållas — vilket riksantikvarien också antytt — att det icke kan vara riktigt att för bestridandet av med denna vård förenade nödvändiga resekostnader vare sig räkna med gåvor av enskilda personer eller anlita akademiens egna, för andra ändamål avsedda fonder. Nu ifrågavarande båda statsanslag böra därför bringas upp till sådana belopp, att sagda kostnader i sin helhet kunna bestridas därifrån.

Jag har i det föregående ordat allenast om akademiens kostnader för resor i fornminnesvårdens intresse samt påvisat, hurusom behov föreligger att bereda akademien ökade medel till bestridande av dylika kostnader. De båda ordinarie anslag, som i detta sammanhang kommit på tal, äro emellertid, enligt vad deras rubriker giva vid handen, avsedda även för andra ändamål. Beträffande dessa sistnämnda har riksantikvarien, såsom jag redan omförmält, i sin promemoria anført, att desammas tillgodo-seende under åren 1918 och 1919 komma att kräva betydligt större utgifter än fallet varit under år 1915, enär såväl transportkostnader som kostnaderna för lyshållning under de senaste åren stegrats i hög grad. Det kunde under sådana förhållanden ifrågasättas att söka utverka en höjning av de båda förevarande anslagen även för andra ändamål än de höjda resekostnaderna. Den förstärkning av anslagen, som, enligt vad i det föregående angivits, erfordras enbart på grund av resekostnadernas stegring, är emellertid — samtidigt som den torde få anses vara av oundgängligt behov påkallad — så pass betydande, att jag icke för närvarande finner mig kunna tillstyrka någon ökning av anslagen, i den mån de avse andra ändamål. Då de förhållanden, som betinga ökade medel till rese-

kostnader, kunna tänkas delvis vara av övergående natur, böra enligt min mening dessa ökade medel beredas i form av extra anslag. Därvid synes den utvägen vara att förorda, att ett gemensamt belopp anvisas till bestridande av ökade resekostnader för de ändamål, för vilka båda de ifrågasvarande ordinarie anslagen äro avsedda. Den friare dispositionsrätt beträffande medlen, som därigenom beredes akademien, är nämligen av lätt insedda skäl synnerligen önskvärd.

Jag övergår nu till frågan om det behöfliga tilläggsanslagets storlek. På grund av de många osäkra faktorer, med vilka man har att räkna, är det givetvis, såsom riksantikvariens i sin promemoria framhållit, omöjligt att noggrant angiva beloppet av den erforderliga anslagsförstärkningen. Riksantikvariens har uppskattat densamma till minst lika mycket som de båda ordinarie anslagens sammanlagda belopp. Jag har efter verkställda beräkningar kommit till ungefär enahanda resultat. I anslutning till vad jag yttrat i det föregående har utgångspunkten för mina beräkningar varit, att det extra anslaget bör bestämmas till så stort belopp, att detsamma kan väntas förslå till täckande av alla egentliga resekostnader för fornminnesvården, i den mån desamma ej kunna bestridas från vederbörande ordinarie anslag.

För att få en föreställning om storleken av de egentliga resekostnaderna år 1919 har jag gått så tillväga, att jag först — med användande av i riksantikvariens promemoria upptagna siffror och med tillämpning av det utav riksantikvariens föreslagna beräkningssättet — sökt uträkna motsvarande kostnader för år 1915 och därefter ökat den sålunda erhållna summan med 50 procent. Sistnämnda ökning torde kunna anses representera den stegring av resekostnaderna, som sammanhänger med höjningen av järnvägstaxor och dagtraktamenten; det är givetvis omöjligt att få några exakta siffror för denna stegring, men jag anser, att, i brist på tillförlitligare uppgifter, densamma bör beräknas på sätt, som nämnts. På denna väg har jag kommit till den slutsatsen, att akademiens resekostnader under år 1919 skulle komma att uppgå till bortåt 21,400 kronor, detta under förutsättning att resor av förevarande slag komme att då äga rum i ungefär samma omfattning som år 1915. Enär man emellertid torde böra räkna med behovet av någon ökning i resornas antal eller utsträckning, synes det vara klokast att uppskatta resekostnaderna för år 1919 till i runt tal 22,000 kronor.

Det återstår att beräkna, hur stor del av sistnämnda belopp kan bestridas från de båda ordinarie anslagen. Utgifterna för andra ändamål än resor torde kunna för år 1919 antagas uppgå till ungefär samma belopp som hittills. Med ledning av promemorian kan man finna, att

utgifterna i fråga år 1915 belöpt sig till nära 4,790 kronor. Jag tillstyrker för min del, att desamma för år 1919 uppskattas till ett avrundat belopp av 5,000 kronor. Under förutsättning härav skulle av de båda ordinarie anslagen 8,000 kronor kunna disponeras till bestridande av resekostnader, och då, enligt det föregående, dessa kostnader i sin helhet böra beräknas till 22,000 kronor, skulle alltså för ändamålet erfordras ytterligare 14,000 kronor.

I mitt förut berörda anförande till statsrådsprotokollet över ecklesiastik-ärenden den 14 januari 1918 yttrade jag, att ett belopp, motsvarande vad som kunde visa sig för nu ifrågavarande ändamål erfordras under år 1919, torde vara behöfligt även under år 1918 och böra uppföras på tilläggsstat för sistnämnda år. Även de övriga omständigheter, varpå det föreliggande anslagsäskandet grundar sig, tala för att vitterhetsakademien snarast möjligt må komma i åtnjutande av ökade medel till bestridande av resekostnaderna för fornminnesvården. Med hänsyn till att förhöjningar av traktamentsersättningen jämlikt förberörda kungörelse den 26 februari 1918 tillämpas från och med den 1 mars 1918, kan anslaget för innevarande år givetvis sättas lägre än för år 1919. Då vidare någon tid ytterligare kommer att förflyta, innan riksdagens beslut i detta ärende kan föreligga, anser jag, att ett belopp av 9,000 kronor bör kunna vara tillräckligt för innevarande år. Anslag för ändamålet bör därför utverkas på tilläggsstat för år 1918 med nyssnämnda belopp, 9,000 kronor. Av chefen för finansdepartementet kommer att under riksdagens fortgång göras hemställan om avlåtande av framställning till riksdagen för beredande av medel till bestridande jämväl av nu ifrågavarande utgifter för år 1918.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för beredande av ökade medel till bestridande av vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens utgifter för resekostnader under åren 1918 och 1919 för fornminnesvården anvisa

dels på tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 9,000 kronor,

dels ock på extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av likaledes högst 14,000 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt täcktes Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av

statsrådets övriga ledamöter, bifalla; och skulle proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gustaf Florén.
